

ЛАВАНДА ЎСИМЛИГИНИНГ ҲАЛҚ ТАБОБАТИДА ҚЎЛЛАНИЛИШИНING ЎЗИГА ХОС САМАРАДОРЛИГИ

Арсланова Райхона Ражаббоевна

Самарқанд Давлат Тиббиёт Университети Фармакология
кафедраси ассистенти

Чулибоева Рухсона Тошниёзовна

Бухоро Тиббиёт институтининг турк тиббиёт факултети даволаш
иши 2-курс талабаси

Абдуганиева Севинч Нуриддин қизи

Самарқанд Давлат Тиббиёт Университети даволаш иши факултети
2-курс талабаси

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10669446>

ARTICLE INFO

Received: 08th February 2024

Accepted: 15th February 2024

Online: 16th February 2024

KEY WORDS

Лаванда, халқ таботати,
доривор ўсимлик, стандарт
кўчатларнинг ҳосилдорлиги.

ABSTRACT

Хозирги даврда замонавий тиббиётда шифобахи ўсимликлар билан даволаш кенг қўламда қўлланилади. Хар бир доривор ўсимликка бир нечта шифобахи хусусиятни беради. Лаванда ўсимлиги ҳам шу ўсимликлар турига киради. Лаванда мамлакатимизда етиштирилиши мумкин бўлган ажойиб ҳидга эга бўлган шифобахи ўсимлик ҳисобланади. Лаванда ўсимлигининг илдизи намликка жуда сезгир. Республикаимизнинг тупроқ иқлим шароити доривор лаванда етиштириш учун жуда қулай ҳисобланади. Мамлакатимизда лаванда ўсимлиги доривор ўсимликлар каторига киради, уни етиштириш ва фармокология саноатимизни маҳаллий ҳомашё билан таъминлаш ҳозирги куннинг долзарб муаммоларидан биридир. Ушбу муаммони ҳал этиш учун сўнги йилларда бир қатор қарорлар қабул қилинди ва амалга оширилмоқда.

КИРИШ

Лаванда (Лавандула) — лабгулдошлилар оиласига мансуб бута ёки доим яшил чала буталар шаклидаги, эфир мойли ўсимлик ҳисобланади. Ер юзининг Ўрта Денгиз соҳилларида 25 дан ортиқ турини учратиш мумкин.

1-расм. Лаванда ўсимлиги

Франция, Италия, Испания, Венгрия, Молдавия, Қрим, Россиянинг Краснодар ўлкасида асосан, энсиз баргли лаванда (Лаванда. ангустифолия) тури етиштирилади. Лаванда ўсимлиги Ўрта ер денгизидан Европа мамлакатларига келиб, сўнгра Шимолий ва Жанубий Африкага, тропик Осиёнинг тоғли ҳудудларига тарқалиб, Америка ва Австралия қирғоқларига ҳам етиб борган. Лаванда - кўп йиллик баҳаратли-ароматик ва доривор ўсимлик. 50-60 см баландликдаги буталар ичида ўсади. Пояси тўғри, барглари чизиқсимон, бутун, четлари бироз эгилган, кулранг кигиз билан қопланган. Ёз ойларида гуллайди ва одатда нозик бинафша ранг билан боғлиқ. Оқ, пушти, бинафша, қуюқ бинафша, кўк рангли гуллари мавжуд.

Қадимда Ҳалк табобатида Лаванда ўсимлигидан кўп касалликларга даъво сифатида ишлатган. Масалан, Чарчаганингизда ва дам олишингиз керак бўлганда, лаванта ёғи баданга суртилганда яхши эканлигини табиблар айтиб келишган. Қадимги Римликлар овқатдан олдин қўлларини ювиш учун ароматик сувларни тайёрлаш учун лавантадан фойдаланганлар. Лавандадан олинган эфир мойи ажойиб доридир. Бу кўкаришлар, контузиялар, кўйишлардан халос бўлишга ёрдам беради, лаванта пояси ва барглари ароматерапияда ҳаммом учун ишлатилади. Лаванда яхши тинчлантирувчи восита бўлиб, спазмларни енгиллаштиради ва оғриқни юмшатади, яраларни даволайди, ичак ва ошқозон фаолиятини яхшилади, қуртларни ва ревматизмни йўқотади ва танадан суюқликни олиб ташлашга ёрдам беради.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Дарҳақиқат, лаванда инсон танасида энг кўп учрайдиган муаммоларни иложи борича қамраб олади. Бу ягона самарали дори деб даъво қилишнинг иложи йўқ, аммо лаванта дамламаси, чойи ёки инфузион терапиядан¹ фойдаланиш бўйича тавсияларни эътиборсиз қолдириш сизнинг манфаатингизга мос келмайди. Лаванда - баландлиги 60 см гача, барглари лансеолате-чизиқли шаклга эга, гуллар бинафша, кўк, пушти ёки оқ гулзорларни ҳосил қилувчи гул ҳалқаларида тўпланган. Сабзавот тўшакларида лаванта экиш тавсия этилади, чунки ҳашаротлар зараркунандалари, айниқса Колорадо картошка қўнғизи ва қуя бу ҳиддан қочинг. Баъзи шарқ мамлакатларида нозик ва синчковлик билан ишлайдиган ва аёллар кўп бўлган корхоналарда асабий тарангликни бартараф этиш учун вақти-вақти билан лаванта бутун ҳудудга сочилади. Доривор мақсадларда гуллар ва камдан-кам ҳолларда ўтлари йиғилади. Гуллаш бошлангандан сўнг, инфлорессенсес 2 ҳафтадан сўнг йиғилади, қуритилади ва тўнларга боғланади, сўнгра пояни гуллардан ажратиб, майдаланади. Янги қуритилган ўсимликнинг ҳиди ёқимли, ўзига хос, ўткир, таъми аччиқ-аччиқ, бироз ўткир. Лаванда июл ойининг бошида, қуёшли ва қуруқ ҳавода, гуллар тўлиқ кенгайтирилганда йиғиб олинади. Бу вақтда уларнинг ҳиди ва ранги энг кучли булади.

¹Инфузион терапия-тананинг патологик йўқотишларини тузатиш ёки уларнинг олдини олиш учун қон оқимиға маълум ҳажмдаги ва концентрацияли турли хил эритмаларни киритишга асосланган даволаш усули [1].

Лаванда эфир мойи жуда кучли ва самарали ҳисобланади, шунинг учун унга алоҳида эътибор берилади, гарчи инфлорессенснинг қайнатмалари ёки инфузиялари ҳам жуда самарали, чунки лаванта ўз ичига олган препаратлар: Лаванданинг тинчлантирувчи таъсирини ҳисобга олган ҳолда, неврастения, неврозлар, уйқусизлик, меланколия, асабий тери тошмаси ва ортиқча чарчоқ учун ишлатилади.

Лаванда ўти танадан сафрони олиб ташлашга ёрдам беради ва мой микробларга қарши курашда самарадорлигини ҳисобга олиб, пневмония ва бронхит учун ингалация учун ишлатилади.

Бундан ташқари, лаванда ўсимлиги ҳашаротлар ва паразитлардан халос бўлишга ёрдам беради, илон ёки ҳашарот чақиши, шу жумладан заҳарли чақишларда ёрдам беради. Шу билан бирга лаванта ўсимлиги ажойиб ички ҳаво спрейи ҳисобланади. Гуллар қуритилади ва буюмларга ва кийим-кечакларга хушбўй ҳид қўшиш учун, шунингдек хоналарни хавосини янгилаш учун ишлатилади; улар кийимга яқин қўйилса, куя билан курашишга ёрдам беради. Антиспазмодик, оғриқ қолдирувчи, тинчлантирувчи, антисептик хусусиятларга эга. Ошқозон секрециясини ва ичак моторикасини оширади, мигренга қарши, гипотензив, антигельминтик, ревматик, шифобахш восита сифатида ишлайди.

2-расм. Гулланган лаванда ўсимлиги

Гулли новдаларнинг қайнатмаси шамоллашда жуда яхши ёрдам беради, антисептик, тинчлантирувчи ва антиспазмодик таъсир кўрсатади. Холеретик хусусиятга эга. Бронхит, пневмония ва хириллашда ёрдам беради, чунки у кучли микробларга қарши хусусиятларга эга. Уйқусизлик, неврозлар, қон босимини пасайтириш тенденцияси билан умумий заифлик, чарчоқнинг кучайиши, ёмон кайфият, меланколия, неврастения, асабий келиб чиқадиган тери касалликлари учун ишлатилади. Кувиқ яллиғланишида сийдик ҳайдовчи ва антисептик сифатида ишлатилади.

Халқ табобатида лаванта гуллари шифобахш ванналар, бош оғриғини йўқотиш, ички ҳавони ароматизация қилиш ва тозалаш учун ишлатилади.

3-расм. Лаванда плантацияси

Шамоллаш, йўтал, синусларнинг яллиғланиши, бронхит, ларингит, пневмония, астма, мигрен, бош оғриғи, юракдаги ноқулайлик, қон босимини пасайтиради. Улар летаргия, тирнаш хусусияти, асабий таранглик ҳолатларини енгиллаштиради, уйқусизлик, депрессия, кўрқув, чарчоқ, тирнаш хусусияти учун самарали бўлади, истерия, асабий таранглик, уйқусизлик пайтида асаб тизимини нормаллаштиришга ёрдам беради, тананинг чарчоқ ва юқумли касалликларга чидамлилигини оширади ва танани токсинлардан тозалайди.

Хулоса: Шундай қилиб юқоридаги маълумотлар шуни изохлайдикки, лаванда ўсимлигининг энг асосий хусусиятлардан бири-унинг шифобахшлигидир. Лаванда ўсимлигининг даволаш доираси кенг, чунки кимёвий жихатдан жуда бой бўлиб, унинг таркибида ферментлар, витаминлар, биоэментлар мавжудлиги учун тиббиёт амалиётида кенг қўлланилади. Лаванда ўсимлиги кам захарли, шу туфайли сурункали касалликларни даволашда қўлланилиши мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

References:

1. Голан Л. Основы фитокосметологии. — Leana, 2009. – 223 с.
2. Ковалева Н. Г. Лечение растениями. — Москва: Издательство «Медицина», 1972. — 345 с.
3. Лаванда // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: В 86 томах (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
4. Малахова Г. Лечение и очищение соками и травяными напитками. — 2010.—128 с.
5. Сизов А. Тайные силы растений. — Изд-во: ИГ "Весь", 2011.— 326с.
6. Головки Т.К. Физиологические механизмы устойчивости и продуктивности Рор в условия холодного Климата / Т.К. Головки // Международная конференция

«Современная физиология растения: от МОЛЕКУЛ к экосистемам». – Сыктывкар, 2007. – Ч.1. – С. 17 – 19.

7. О.И.Колоша, И.И. Костенко Тяжёлость Рор к строгийым температурным условия окружающей среды. – К.: Наукова думка, 1976.–57 с.

8. Колупаев Ю.Е. Формирование адаптациих участие растений на действие абиотических факторов Ю.Е. Колупаев, Ю.В. Карпец.– Киев: Основа, 2010.–С. 231

9. Аҳмедов Ў. Эргашев А., Абзалов А.А. Доривор ўсимликлар ва уларни етиштириш технологияси. Дарслик.Тошкент. 2008 йил.

10. Бўриев Х. Ч., Дўсмуратова С.И. Қишлоқ хўжалиги экинларининг уруғчилиги. Тошкент.Мехнат, 2000 йил.

11. Тухтаев В.Ю., Махкамов Т.Х., Тўлаганов А.А., Маматкаримов А.И., Махмудов А.В., Аллаяров М.О. Доривор ва озик-овқат ўсимликлари плантацияларини ташкил этиш ва хом ашёни харид қилиш бўйича кўрсатмалар. -Тошкент, 2015 йил